

УДК 330.341.1:338.22.021.4

МОТИВАЦІЯ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА, ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ

О.А. Мех, докт. екон. наук,

Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України

Постановка проблеми. Ідеологічна конкуренція, бажання політичного та економічного домінування штовхають окремі країни до перегонів на засадах передових науково-дослідних розробок (НДР) та відповідної науково-технологічної та інноваційної політики (НТП). У сучасному глобальному світі розвиток науки і техніки, нових технологій проходить під тиском дедалі складніших за своєю будовою мотивів. Водночас на регіональних рівнях, зокрема і в Україні, з огляду на стан науково-технічного потенціалу та існуючий інноваційний розвиток галузей економіки можна стверджувати про існування проблеми або дефіциту мотивації держави у сфері НТП.

Негативні ефекти періоду переходу вітчизняної економіки до ринкових умов як для окремих вітчизняних галузей, що були орієнтовані на науку, так і для самого науково-технічного потенціалу загострили відносини науки і держави. Сучасна ситуація навколо науково-технічного потенціалу країни доводить, що негативним, стримуючим фактором його розвитку в Україні є те, що держава, маючи значну кількість актуальних економічних проблем, не вбачає реальної, а не декларативної, потреби у масштабному підключенні науки до їх вирішення. Низький рівень мотивації держави у сфері НТП проявляється у процесі віднесення проблем науково-технічного й інноваційного розвитку до категорії вторинних потреб, задоволення яких постійно відкладається. Таке ставлення до науки, на тлі проїдання ресурсів, а не їх інвестування у науково-технічний розвиток у часи глобального розвитку наукоємних технологій, що визначають рівень конкурентоспроможності країни, призводить до значних економічних втрат і подальших негативних тенденцій. Отже, актуальною є проблема мотивації держави у сфері науково-технологічного та інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що проблема мотивації в її економічному аспекті переважно розробляється у напрямку підтримки особистої професійної діяльності, покращення ефективності праці тощо. Історично аналізом спонукальних причин діяльності людини цікавились Демокрит, Сократ, Платон, Арістотель, які розглядали потреби як основну рушійну силу, що приводить у дію розум людини, визначаються умовами життя, мають ієрархічну будову та потребують керівництва з боку розуму [1]. З часом були створені і основні теорії мотивації А. Маслоу, Ф. Херцбергом, Д. МакКлелландом, Дж. Аткинсоном [2–4], зокрема ті, які базуються на дослідженні основних потреб людини. Теорії, в основу яких покладено процеси мислення виконавця при виборі

Розглянуто теоретико-практичні аспекти проблеми мотивації держави у сфері науково-технічного та інноваційного розвитку, зроблено спробу визначити причини демотивації України у цьому напрямі.

Ключові слова: мотивація, науково-технічна діяльність, інноваційний розвиток.

альтернативних варіантів поведінки, розробляли В. Врум (теорія очікувань), Дж. С. Адамс (теорія справедливості), Л. Портер і Е. Лоулер [5, 6]. Аналіз поведінки виконавця на робочому місці надихнув Д. Макгрегора до створення теорії «ХУ» [2], а результати досліджень головних передумов успіху у 1980-х роках японського менеджменту у США привели У. Оучі до створення мотиваційної теорії «Z» [7]. Вважаючи, що конкретні, складні та добровільно прийняті цілі виконують функцію регулятора мотивації, Е. Лок створив теорію постановки мети [8]. Крім того, над проблемами особистої мотивації працювали Є. Ільїн, А. Файоль, Д. Синк, К. Еклунд, Т. Веблен, Ф. Скіннер, А. Лаффер, В. Зігер, Л. Ланг, А. Леонтьєв [1, 9-16]. Утім треба зазначити, що ці роботи безпосередньо пов'язані із проблемою мотивації особистості або групи, проблема ж мотивації держави у сфері НТП не розроблялася.

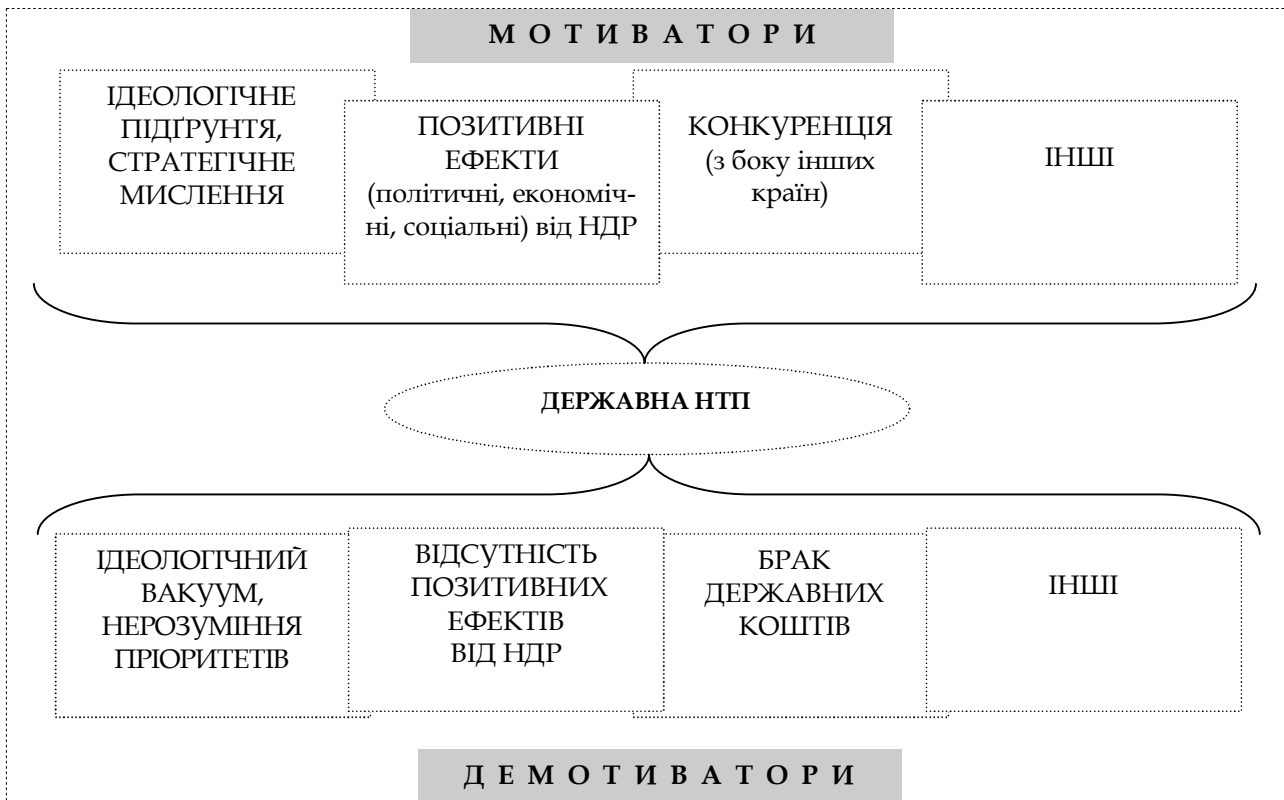
Метою статті є аналіз теоретичних основ та практики (прикладів) державної мотивації у сфері науково-технологічної та інноваційної діяльності, а також визначення причини демотивації України у даному напрямку.

Історія активних дій як людини, так і держави – це історія відповідних мотивів, аналіз яких розкриває картину особистого та загального розвитку. Розроблені теорії доводять, що мотивація є складним психофізіологічним станом, який утворюється під тиском численних, багатоаспектних спонукальних причин, зокрема економічних. Водночас вихідні положення теорії мотивації і аналіз практичного спостереження показують, що часто-густо спонукальні причини швидко змінюють чи доповнюють одна одну, впливаючи одночасно, вони не мають усталеного алгоритму. Так, початкова причина економічного характеру, яка мотивує до дій, може швидко змінитися психологічною (при цьому буде продовжено економічні дії) або вони можуть діяти разом. Доведено, що прагнення людини працювати залежить не тільки від економічної винагороди, а й від оцінки власного статусу, від бажання мати респектабельний вигляд тощо, тому вимагає від економічної науки більшої уваги до психологічного стану людини, її поведінки [12]. Отже, міждисциплінарний підхід має важливе значення для загального розгляду проблеми мотивації.

Згідно з існуючою термінологією мотив (фр. *motif* – спонукання, лат. *motus* – рух) розглядається як спонукальна причина, привід до певної дії, відповідно мотивація (лат. *movere*) – як динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, що керує поведінкою людини, визначає її спрямованість, організованість, активність і стійкість [17]. Щодо поставленої проблеми (державна мотивація у сфері НТП) необхідно зазначити, що хоча вона і формується із сукупної дії мотивів як окремих осіб, так і цілих груп або дії законодавчо закріплених норм, все ж варто говорити про макромотивацію.

Рівень мотивації держави у сфері НТП це насамперед рівень бажання та активності держави виконувати функції ініціатора і регулятора науково-технологічної та інноваційної діяльності. Бажання вирішити проблему та відповідна ідеологічна єдність є ключовим аспектом ефективної державної мотивації, значно важливішим, ніж існуючий стан речей. Так, Україна у 1991 році отримала у спадок потужний науково-технічний та промисловий потенціал, проте за 20 років втратила значну його частину саме через відсутність відповідного мотиву на збереження та розвиток, змістивши питання науково-технічного розвитку країни до категорії вторинних потреб та спричинивши поступовий занепад галузі.

У теоретичному плані мотиви держави, як і особисті, щодо підтримки науково-технічного та інноваційного розвитку економіки можуть спричинятися значною кількістю різних за природою виникнення потреб, поєднаних у часі. Проте у загальному вигляді в основі мотиваційної державної НТП лежать наукове ідеологічне підґрунтя (науково-орієнтована система поглядів, ідей, установок) та відповідне стратегічне мислення, позитивні соціально-економічні, екологічні ефекти від НДР, присутність зворотного зв'язку у тандемі «державна-наука», конкуренція з боку інших країн тощо. Відсутність таких передумов є причиною повного або часткового небажання держави проводити ефективну НТП. Тому з огляду на це чинники, які позитивно впливають (агітують, посилюють бажання, штовхають до дії) на стан держави, визначаються як мотиватори, а протилежні (пригнічують бажання, гальмують процес) як демотиватори (див. рисунок).

До загальних спонукальних потреб, задоволення яких мотивує державу (гілки влади, державні установи) до ефективних дій у галузі НТП та підтримки безперервного науково-технічного прогресу, можна віднести, зокрема:

- необхідність функціонування інноваційної моделі розвитку економіки країни та перетворення науки на безпосередньо продуктивну силу (знаннева економіка) з метою отримання технологічних, товарних та інших переваг на внутрішньому або зовнішньому ринках (мотив – конкуренція, соціально-економічний розвиток);
- необхідність функціонування інноваційно-соціальної моделі системи охорони здоров'я, створення інноваційних технологій лікування та лікарських засобів (мотив – здорове населення та відповідний економічний ефект);
- необхідність створення інноваційних засобів та технологій з подолання наслідків екологічних криз та катастроф (мотив – екологічна безпека);
- необхідність функціонування боєздатної армії і військово-промислового комплексу (мотив – регіональний або глобальний вій-

ськово-політичний вплив);

- необхідність підняття загального рівня освіти, інтелектуального розвитку населення країни (мотив – перехід до вищого щаблю цивілізаційного розвитку);
- необхідність підтримки іміджу авангардної науково-технічної та інноваційно розвинутої країни (мотив – науковий статус) тощо.

Зрозуміло, що цей перелік є умовним, адже і кількість, і пріоритетність проблем, які постають перед країною і потребують для свого вирішення залучення науково-технічного потенціалу, постійно змінюються.

Еволюційний розвиток державної мотивації (на різних історичних етапах були причини, що спонукали керівників звертатися до науки (винахідників)) видається поступовим переходом від задоволення військово-політичних потреб (розширення територій за допомогою нових озброєнь) до соціально-економічних, культурних, екологічних тощо. Іншими словами, історичний поступ мотивів держави у НТП це перехід від задоволення суто особистих потреб керівників країни до задоволення потреб її населення. Отже, можна казати про розширення рівня соціалізації державних мотивів, а відтак і соціалізації на-

уково-технічного прогресу.

На практиці, коли наука і її результати стали реальною умовою соціально-економічного зростання або, як буває, єдиним засобом виходу з кризи, зріс і рівень усвідомлення важливості наукового прогресу. Водночас розширився перелік країн з високим рівнем мотивації у сфері НТП, головним чином за рахунок нових індустріальних держав (Гонконг, Сінгапур, Тайвань, Південна Корея, Китай тощо), які складають суттєву конкуренцію країнам ЄС та США.

Так, Китай, у якому державні органи влади відіграють ключову роль у життєдіяльності усіх галузей економіки, за два десятиліття досяг значного науково-технологічного прогресу, незважаючи на те, що більшість новацій КНР отримує шляхом «зворотного інжинірингу». Кількість учених у країні з 1995 р. збільшилась майже втричі, до 1,4 млн. осіб (щорічне зростання 10%), кількість наукових публікацій у міжнародних рецензованих журналах зросла у понад 5 разів. Однак головним чинником є зростаючі щороку на 20% (вже понад 10 років) обсяги фінансування НДР (0,6% від обсягу ВВП у 1995 р., 1,5% у 2008 р. (план 2,5% у 2020 р.)) [18].

Значним є рівень мотивації КНР у напрямі розвитку наукоємних галузей, зокрема, у галузі освоєння космосу. Після успішного стикування на орбіті модуля «Тяньгун-1» з кораблем «Шеньчжоу-8» (2011 р.) КНР стала третьою після США і Росії країною, яка оволоділа повною технологією стикування космічних апаратів. Амбіційною є китайська місячна програма, яка включає стадію орбітальної місії, посадки космічного апарата на поверхню Місяця і повернення його на Землю з пробами місячного ґрунту (2017 р.). Приступивши у 2000 році до роботи, у 2011-му Китай вивів на орбіту 10-й супутник власної системи глобального позиціонування «Бейдоу» (альтернатива GPS, США, ГЛОНАСС Росія) і на регіональному рівні розпочав її експлуатацію. Запустивши до 2020 р. ще 25 супутників, КНР на глобальному рівні надаватиме послуги таким галузям як автомобілебудування, телекомунікації, рибальство (обсяги ринку у КНР понад 60 млрд. дол. США). Для порівняння: супутникова система навігації країн ЄС «Галілео» увійде в

експлуатацію у 2014–2016 рр. [19]. Суттєвими, з огляду на зростання рівня наукоємності, є здобутки Китаю у виробництві суден, літаків, автомобілів, локомотивів, тракторів, електронної техніки, продукції ВПК, космічного обладнання.

Показовим у ставленні КНР до власного науково-технічного розвитку є те, що згідно з внутрішнім законодавством будь-який винахід, зроблений на території Китаю (будь-ким), може бути націоналізовано, якщо це відповідає інтересам національної безпеки. У КНР діє державна програма з підтримки «місцевих інновацій» у вигляді податкових пільг, субсидій, державних контрактів. Іноземні компанії також можуть одержати таку підтримку, проте їм необхідно передати право власності на інновацію спільному підприємству з більшою часткою китайської сторони [20]. Водночас, витрачаючи значні кошти та задіюючи адмінресурс, КНР мотивує студентів і молодих вчених здобувати знання у провідних університетах світу та повертатися до Китаю. Отже, існуючі здобутки КНР у сфері виробництва високотехнологічної продукції – це результат цілеспрямованої державної політики, а мотив – світове лідерство.

Глобальні досягнення окремих галузей економіки Південної Кореї є також результатом своєчасного прийняття урядом країни рішення про підвищення рівня інвестицій у науку. Сьогодні Південна Корея – світовий лідер у галузі суднобудування (45% від світового ринку), провідний виробник електроніки, автомобілів, потягів, ракетно-космічної техніки (створення ракети-носія Korea Space Launch Vehicle-1, стартового майданчика і космічного центру «Наро», розробка космічних програм (безпілотний зонд на орбіту Місяця (2020 р.), дослідження його поверхні (2025 р.)). Високий рівень мотивації Південної Кореї у сфері НТП підтверджується низкою фактів. Зокрема, обсяги витрат на НДР у 2000–2008 рр. зросли більш ніж удвічі і досягли 27 млрд. дол. США, а частка ВВП на НДР зросла за цей період з 2,3% до 3,4%. За даними Патентного бюро США, кількість патентів, виданих авторам Південної Кореї, зросла у 2000–2008 рр. у понад чотири рази – з 5700 до 23500 [21]. Країна виділяє з бюджету значні ресурси для залучення у процес науки і освіти науковців

світового рівня (у 2008 р. Міністерство освіти, науки і технологій надало 165 млн. дол. ВНЗ країни для залучення іноземних учених, зокрема лауреатів Нобелівської премії, членів Національної Академії інжинірингу США). Сеульський національний університет (бюджет 560 млн. дол. (2009 р.)) налічує 3 тис. викладачів, з яких 500 іноземці, у тому числі і лауреати Нобелівської та Філдсівської премій. Інститут розвитку науки і технології Кореї (KAIST), отримуючи державну фінансову допомогу та підвищуючи рівень оплати праці викладачів, створив умови, за яких переважна більшість викладачів, професорів прибула із ВНЗ США, зокрема і Роберт Лафлін (професор прикладної фізики зі Стенфордського університету, лауреат Нобелівської премії (1998 р.)), який перебував на посаді президента KAIST у 2004–2006 рр.

Показовою для оцінки рівня мотивації є система грантів для іноземних вчених (виділено понад 800 млн. дол. державним фондом KOSEF). Так, у разі створення визнаним іноземним науковцем нового підрозділу у ВНЗ Південної Кореї або його участі у НДР у складі наявного підрозділу він отримує грант (контракт на три роки), який передбачає заробітну плату в розмірі 300 тис. дол. на рік, а також 100 тис. дол. на заробітну плату кожного учасника команди та 200 тис. дол. на наукові витрати кожному. Таким чином, KOSEF може виділити заснованому іноземним вченим новому підрозділу (з 10 чоловік) до 3,6 млн. дол. на рік. Або провідні вчені, наукові результати яких визнані у світі, можуть укласти контракт на рік і отримати 100 тис. дол. на заробітну плату та 100 тис. дол. на наукові витрати.

Загальною ознакою розвитку нових індустріальних країн (Гонконг, Сінгапур, Тайвань, Малайзія) стало реальне, а не декларативне визнання науки головним чинником зростання. У більшості з них інноваційні системи пройшли шлях від імпортування технічних досягнень та їх копіювання до створення власних оригінальних інновацій, від залучення науковців з інших країн до створення власних систем з підготовки наукових кадрів, власних наукових центрів у галузі фізики, біотехнологій, енергетики, конструкційних матеріалів, космічної техніки.

Бурхливий науково-технічний розвиток країн Південно-Східної Азії створив умови (мотивував) для перегляду підходів НПП у країнах ЄС, яким дедалі важче відігравати провідну роль в основних напрямках науково-технічного прогресу. Наука у країнах ЄС все більше відображається у законодавчому полі, зокрема участь країн ЄС у інноваційному процесі закріплено установчими документами, які зобов'язують його членів (Амстердамський договір) брати участь у міжнародному співробітництві та виконанні загальноєвропейських дослідних програм. Фінансування таких рамкових програм (РП) з розвитку НДР і технологій (РП1 (1984–1988 рр.) – 3,7 млрд. євро, РП2 (1987–1991 рр.) – 5,4 млрд. євро, РП3 (1990–1994 рр.) – 6,6 млрд. євро, РП4 (1994–1998 рр.) – 13,2 млрд. євро, РП5 (1998–2002 рр.) – 15 млрд. євро, РП6 (2002–2006 рр.) – 18 млрд. євро, РП7 (2007–2013 рр.) – 50,5 млрд. євро, РП8 (2014–2020 рр.) – 80 млрд. євро) суттєво мотивує наукові структури країн ЄС до створення передових інновацій і покращує рівень конкурентоспроможності галузей союзу. За необхідності в межах РП створюються нові структури для стимулювання та координації наукового розвитку на території ЄС (у рамках РП7 створено Європейську дослідницьку раду (European Research Council) з 22 визнаних у ЄС вчених, з бюджетом у понад 7 млрд. євро).

Отже, у Старому Світі активізувалися країни, яких звикли вважати авангардом науково-технічного прогресу, адже їх економіки, маючи максимальний рівень відкритості, відчули на собі тиск конкурентоспроможної азійської продукції. Уряд Франції з метою покращення мотивації у сфері НДР провів реформу системи податкових повернень (2008 р.), яка спростила процедуру відшкодування коштів компаніям – виконавцям НДР (сума відшкодування покриває 40% витрат на НДР в перший рік, 35% – у другий і 30% – у наступні роки (до 100 млн. євро)). Окремим аспектом науково-технологічного розвитку Франції є створення 71 інноваційного кластеру (об'єднання університетів, комерційних компаній, дослідних центрів з метою утворення наукоємних галузей), яким у 2009–2011 рр. було виділено 1,5 млрд. євро (500 млн. євро на будівництво Європейського центру нанотех-

нологій (кластер Minalogic)), а всього ж за участі держави до даних проєктів вдалося залучити 2,5 млрд. євро [22]. У 2010 р. державної акредитації були удостоєні шість кластерів зелених технологій (якість водообміну, геонауки, переробка відходів, впровадження екологічних технологій), зокрема у Греноблі інноваційний вузол Giant (Європейський центр синхротронного випромінювання, Гренобльська школа менеджменту, промислові підприємства) поєднав 40 тис. осіб, які працюють над проблемами винайдення та комерціалізації наукових результатів у галузі нанотехнологій та зеленої енергетики. Також подібні центри створено і в інших країнах ЄС (у Великій Британії Кембридж, у Швейцарії Цюріх тощо).

Індикатором рівня державної мотивації у сфері НТП є офіційна підтримка державами власних наукових центрів у міжнародних науково-технічних проєктах. Так, одним із численних міжнародних проєктів є створення під керівництвом Європейської південної обсерваторії та за участю країн ЄС, США, Канади, Чилі, Японії обсерваторії під назвою Великий атакамський міліметровий масив (Atacama Large Millimeter Array), яка розташована в пустелі Атакама (Чилі) на висоті понад 5 тис. м та розпочала роботу після встановлення перших 20 антен (2003 р.). Після завершення будівництва (сумарна площа комплексу з 66 антен складе понад 150 кв. км) в обсерваторії виявили бажання працювати понад 900 колективів астрономів з усього світу. Іншим прикладом мотивованої державної політики є участь у проєкті міжнародного експериментального термоядерного реактора (ITER) у центрі Кадараш (Франція), який має продемонструвати можливість комерційного використання термоядерної енергії. Враховуючи, що вартість проєкту 12 млрд. дол. (фінансовими донорами є країни ЄС, Японія, США, Китай, Індія, Корея, Росія), вступ нової країни до ITER коштує 1 млрд. євро. Незважаючи на перспективи цього напрямку досліджень та попри те, що між Україною і ЄС існує договір про співпрацю в галузі термоядерного синтезу на державному рівні, участь у проєк-

ті ITER Україна не бере. Вітчизняні вчені за підтримки Українського науково-технологічного центру (УНТЦ), який є міжнародною міжурядовою організацією (країни-донори ЄС, США, Канада), працювали над розробкою окремих елементів оболонки, засобів та пристроїв магнітної діагностики (проєкт № 3535 «Інтелектуальні гальваноманітні засоби для діагностики магнітного поля «ITER» (2005–2007 рр.), № 3988 «Радіаційностійкі холлівські зонди та пристрої» (2007–2010 рр.)). Аналогічно у створенні Великого адронного колайдера (Large Hadron Collider (CERN)) з понад 30 країн були задіяні і українські науковці (ІНЦ «Харківський фізико-технічний інститут», НТК «Інститут монокристалів», Інститут теоретичної фізики ім. М. Боголюбова НАНУ), які зокрема брали участь у створенні системи детектування ALICE, проте фінансове забезпечення робіт вітчизняних наукових установ у рамках проєкту також проводилось за рахунок проєктів УНТЦ.

Таким чином, кожна країна має як внутрішні, так і зовнішні мотиватори і демотиватори науково-технологічного розвитку. Загальні зміни у процес мотивації вносять глобальні трансформації. Потужним мотиватором для технологічно розвинених країн (США, Японії, Південної Кореї, країн ЄС) виступає Китай і його НТП. Зокрема, за рахунок дешевої робочої сили КНР обігнала Японію в суднобудуванні, вийшла на друге місце і швидко скорочує відрив від Південної Кореї (світовий лідер, що відібрав першість у Японії), поставивши завдання до 2015 року отримати світове лідерство у галузі. У відповідь Корея змушена (мотив) переглядати власну НТП і переорієнтовуватися на більш наукоємні галузі, які ще перебувають у практичній недосяжності КНР. Отже, з погляду на глобальну науково-технічну конкуренцію соціально-економічна стабільність країн все більше залежить від науки.

Можна констатувати, що мотивована державна НТП має за основу ідеологічне підґрунтя у вигляді стратегічного мислення, що сприяє науково-технічній конкуренції, політичним, економічним, соціальним, екологічним ефектам від науково-технічних

проривів. Важливим аспектом проблеми виступає реальність дій, а не їх декларативність. В Україні, на жаль, у багатьох напрямках науково-технологічного та інноваційного розвитку домінує саме декларативність. Небезпечних ознак проблема набула у сфері соціально-економічного забезпечення науки, де питання відповідальності держави стоїть найгостріше, а сам науково-технологічний та інноваційний розвиток сповнений суперечностей. Так, зокрема, на законодавчому рівні науково-технічний та інноваційний розвиток визначено як пріоритетний напрям [23–26]. Водночас законодавчо закріплені обсяги бюджетних видатків на НДР на рівні 1,7% від обсягу ВВП не виконуються, а наука залишається витратною галуззю, що виконує лише соціокультурну функцію, не створюючи економічної віддачі [27]. Крім того, перерахунок обсягів видатків з використанням базового дефлятора (1995–2007 рр.) показав, що реальне фінансування НДР в Україні порівняно з 1995 р. зросло не в рази, а лише на 8–10% [28]. Аналіз кадрової складової наукового потенціалу засвідчує загострення старої проблеми – виїзду вчених із країни. Якщо до всього наведеного додати дані про рівень глобальної конкурентоспроможності вітчизняної економіки, який є одним з найгірших у світі (у Звіті конкурентоспроможності 2011/2012 Україна у 2011 р. посіла 82-ге місце [29]), то зрозуміло, що рівень державної мотивації у сфері науково-технологічного розвитку є незначним та проблемно-орієнтованим.

Актуальною проблемою є необхідність загальної оцінки рівня державної мотивації, який можна визначити постфактум за існуючим станом і тенденціями навколо науково-технічного розвитку. Зокрема, автором за результатами експертного опитування була розроблена методика оцінки рівня мотивації держави у сфері НТП, який отримав назву індексу державної мотивації (ІДМ), був визначений як рівень дієвості держави при виконанні функції ініціатора і координатора науково-технологічного й інноваційного розвитку та розраховувався як середньоарифметичне значення проміжних оцінок окремих напрямів державної НТП. Результатом визначення ІДМ є відповідь на питання, чи є рівень мотивації держави таким, що націлений на

успіх, а також оцінка, окрім загального, рівня мотивації у проміжних напрямках науково-технічного розвитку.

Висновки. Слід зазначити, що проблема мотивації держави у сфері НДР і її моніторинг є перманентними, що підтверджується наявністю застарілих проблем науково-технічного характеру, які так і не вирішено.

До основних причин (демотиваторів) млявої політики України у сфері науково-технічного та інноваційного розвитку можна віднести:

- відсутність реального науково-орієнтованого ідеологічного підґрунтя (державної системи поглядів, ідей, переконань, установок щодо цінності науки) та відповідного стратегічного планування;
- нерозуміння або підміна державних пріоритетів;
- відсутність спонукальних ефектів (політичних, економічних, соціальних, екологічних тощо) та відповідального двостороннього зв'язку «влада–наука».

Негативним аспектом є те, що демотивуючі фактори у разі неправильного ставлення до них тільки погіршують ситуацію, пригнічуючи бажання шукати вихід з кризи. Актуальнішим є пошук мотиваторів, аніж пошук винних та запровадження фінансово порожніх програм науково-технічного, інноваційного розвитку тощо.

Критичною є практика, коли за відсутності достатньої економічної підтримки вітчизняного науково-технічного потенціалу для виконання ним економічної функції значні бюджетні ресурси, зокрема і боргові позики, проїдаються або йдуть на проекти, які не є наукоємними та мають низький рівень конкурентоспроможності. Незмінною залишається проблема пріоритетів, адже більшість потреб, пов'язаних з розвитком вітчизняного науково-технічного потенціалу та інноваційним розвитком галузей економіки, віднесено до категорії вторинних, які підлягають вирішенню «після» або «потім». Рівень державної мотивації у сфері НТП не відповідає рівню проблем, що існують у країні, а ще неприпустимішим такий рівень мотивації виглядає перед існуючими глобальними трансформаціями та викликами, які постають перед Україною.

Література

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – С.Пб.: Питер, 2003. – 512 с.
2. Мескон М. и др. Основы менеджмента: Пер. с англ. / Под общ. ред. Л.И. Евенко. – М.: Дело, 1992. – 418 с.
3. Маслоу А.Г. Мотивация и личность: Пер. А.М. Татлыбаевой. – С.Пб.: Евразия, 1999. – 478 с.
4. Херцберг Ф. Побуждение к труду и производственная мотивация / Ф. Херцберг, М. Майнер // Социологические исследования. – 1990. – № 1. – С. 122–131.
5. Психология мотиваций и эмоций / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и М.В. Фаликман. – М.: ЧеРо, МПСИ, Омега-Л, 2006. – 752 с.
6. Современная психология мотивации / Под ред. Д.А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2002. – 343 с.
7. Оучи У.Г. Методы организации производства: японский и американский подходы / Науч. ред. Б.З. Мильнера, И.С. Олейника. – М.: Экономика, 1984. – 230 с.
8. Антология организационной психологии / Под ред. Барри М. Стоу; пер. С. Пале, Евгения Моргунова. – М.: Вершина, 2005. – 712 с.
9. Ходаківський Є.І. Психологія управління: Підручник. 3-тє вид., перероб. та доп. / Є.І. Ходаківський, Ю.В. Богоявленська, Т.П. Грабар. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 608 с.
10. Синк Д.С. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение / Под ред. В.И. Данилова-Данильяна. – М.: Прогресс, 1989. – 528 с.
11. Клас Э. Эффективная экономика. Шведская модель : Пер. с швед. – М.: Экономика, 1991. – 352 с.
12. Веблен Т. Теория праздного класса: Пер. с англ. С.Г. Сорокиной / Под общ. ред. В.В. Могылева. – М.: Прогресс, 1984. – 448 с.
13. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. – С.Пб.: Питер, 2003. – 860 с.
14. Макконел К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. 2-го изд. / К. Макконел, С. Брю. – М.: Инфра-М, 2008. – 544 с.
15. Зигер В., Ланг Л. Руководить без конфликтов: Пер. с нем. – М.: Экономика, 1991. – 335 с.
16. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Академия, 2005. – 352 с.
17. Сучасний словник-мінімум іншомовних слів / О.І. Скопніченко, Т.В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2008. – 798 с.
18. Science and Engineering Indicators 2010. – <http://www.nsf.gov/statistics/seind10/pdf/seind10.pdf>
19. What is Galileo? – <http://www.esa.int/esaNA/galileo.html>
20. Завадский М. Первоначальное накопление технологий. Китай хочет стать главной технологической державой XXI века. – <http://expert.ru/expert/2012/12/pervonachalnoe-nakoplenie-tehnologij>
21. Стерлигов И. Наука по-корейски. – http://www.stf.ru/organization.aspx?CatalogId=221&d_no=33163.
22. Инвестиции во Францию 2011. Агентство по инвестициям во французскую экономику (Invest in France Agency). – www.investinfrance.org
23. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 285–XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 23. – С. 20.
24. Закон України «Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності» // Відомості Верховної Ради. – 1992. – №12. – С. 165.
25. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» №2623–III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – №48. – С. 253.
26. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» №3715 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19–20. – Ст. 166.
27. Рациональное финансирование науки как передумова розбудови знанневого суспільства в Україні / Маліцький Б., Соловйов В., Єгоров І. та ін. – К.: Фенікс, 2004. – 32 с.
28. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2010 році: Стат. зб. – К.: Держкомстат України, 2011. – 282 с.
29. Конкуренентоспроможність економіки України: місце України в основних світових рейтингах. – http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=173714

О.А. Мех

МОТИВАЦИЯ ГОСУДАРСТВА В СФЕРЕ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО И ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, ПРОБЛЕМЫ УКРАИНЫ

Рассмотрены теоретико-практические аспекты проблемы мотивации государства в сфере научно-технического и инновационного развития, сделана попытка определить причины демотивации Украины в данном направлении.